

Примак О. студентка V курсу фізико-математичного факультету
Фриз І. В. кандидат психологічних наук, доцент

ПРОЯВ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. В даний час вже не доводиться доводити, що міжособистісні стосунки тісно пов'язані з міжособистісним спілкуванням і це є абсолютно необхідна умова буття людей, що без нього неможливе повноцінне формування у людини жодної психічної функції або психічного процесу, ні одного блоку психічних властивостей, особистості в цілому.

Міжособистісні стосунки – це система настановлень, орієнтацій, очікувань, стереотипів і інших диспозицій, через які люди сприймають і оцінюють один одного. Ці диспозиції опосередковуються змістом, цілями, цінностями і організаціями сумісної діяльності і виступають основою формування соціально – психологічного клімату у колективі. В багаточисельних працях, присвячених вивченню груп і колективів, груповій динаміці, групоутворенню, колективоутворенню і т.д., показано вплив організації сумісної діяльності і рівня розвитку групи на становлення міжособистісних відносин, а також зворотний вплив міжособистісних стосунків на зміцнення, ціннісно-орієнтаційну єдність членів колективу (дослідження Г. С. Абрамової, Н. А. Амрекулова, Л. Д. Столяренко, Є. І. Рогова, Дж. Морено і ін).

У психологічній літературі тема міжособистісних відносин підлітків та юнаків досліджена недостатньо, не розкриті особливості міжособистісних взаємин дітей даного віку, в цілому досліджувана тема викладена не систематично і коротко.

Мета дослідження: виміряти ступінь згуртованості-роз'єднаності в класі, виявити статус членів класу і виявити його відповідність виборній посаді; виявити відповідність рівня міжособистісних відносин у класі, а також психологічному клімату, створеному в ньому.

Міжособистісні стосунки - це сукупність об'єктивних зв'язків та взаємодій між особами, які належать до певної групи. Характерною ознакою міжособистісних стосунків є їх емоційне забарвлення. Отже, ми можемо визначити їх як взаємини людей, що формуються в процесі безпосередньої взаємодії в групі, мають неформальний характер і містять емоційно забарвлену та обопільно значущу оцінку партнерів по спілкуванню.

Спілкування - це взаємодія людей, в якому завжди розгортається взаєморозуміння між ними, встановлюються ті чи інші взаємини, має місце певне взаємне звернення, що у спілкуванні людей по відношенню один до одного.

Міжособистісне спілкування виявляється таким процесом, який за умови, якщо ми хочемо досягнути його суть, повинен розглядатися як система «людина - людина» у всій багатоаспектній динаміці її функціонування. Це повною мірою має відношення до дітей різного віку. [3]

Міжособистісні стосунки складаються в реальних умовах життя та діяльності людей, у процесі їх взаємодії. На тому, як розвиваються стосунки, істотно позначаються різні об'єктивні чинники, що визначають успішність таких контактів або ускладнюють їх формування. Так, комфортні виробничі умови, забезпеченість необхідними засобами праці, чітка організація роботи неодмінно створюють сприятливі для взаємодії людей умови. Разом з тим важливий вплив на ефективність такої взаємодії справляє психологічний чинник: їх ставлення один до одного, психологічна та практична готовність до співпраці, індивідуально-психологічні особливості людей та ін.

Міжособистісні стосунки дітей протягом усього періоду перебування у школі розвиваються і вдосконалюються.

У підлітковому віці в дітей складаються дві різні за своїм значенням для психічного розвитку системи взаємовідносин: одна - з дорослими, інша - з однолітками. Обидві вони продовжують формуватися у класах школи. Виконуючи одну і ту ж загальну соціалізуючу роль, ці дві системи взаємовідносин нерідко входять у суперечність один з одним за змістом і за регулюючим їх нормам. [2]

Підлітковий вік - це час формування характеру. Саме в цей період вплив оточення, рідних та друзів є дуже сильним.

Залучення підлітка у орбіту недитячих інтересів спонукає його до ініціативної перебудови відносин які вас оточують. Вона сама починає пред'являти підвищені вимоги й до дорослих, пручається і протестує проти поводження з ним як з маленьким. Підліток вимагає розширення своїх прав відповідно підкреслювальними дорослими людьми його обов'язків. Як реакція на непорозуміння з боку дорослої людини у підлітка нерідко виникають різного виду протести, непокори, непослуху, які у вкрай вираженої формі виявляється у відкритому непокорі, негативізмі. Якщо дорослий усвідомлює причину протесту з боку підлітка, він перебирає ініціативу в перебудові взаємовідносин, і це перебудова здійснюється безконфліктно. Інакше виникає серйозний зовнішній і внутрішній конфлікт, криза підліткового віку, куди зазвичай, у однаковою мірою виявляються втягнутими і підліток, і будь-який дорослий. Конфлікти між підлітками і дорослими виникають, зокрема, через розбіжності їх думок про права та обов'язки дітей і батьків, дорослих та дітей. Важлива умова попередження й подолання конфлікту, коли він вже виник, - перехід дорослого нового стилю спілкування з підлітком, зміну ставлення до нього як до нерозумної

дитини на ставлення до підлітка як до дорослого. Це, зокрема, означає якнайповнішу передачу підлітку відповідальності за вчинки, і надання йому свободи для дій.

Потреба у спілкуванні з однолітками, яких не можуть замінити батьки, виникає в дитини вже в 4-5 років і з віком неухильно посилюється. До 13-14 років відбувається переорієнтація підлітка і юнаки з дорослих (батьків, вчителів і взагалі старших) на ровесників, більш-менш рівних собі за положенням. Ця переорієнтація може відбуватися повільно і поступово чи стрибкоподібно і швидко, але така переорієнтація відбувається обов'язково. [4]

Дослідження відбувалися на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів с. Середи у 8-му класі. Вибірка становить 12 чоловік, з яких 7 дівчат і 5 хлопців, віком від 13 до 14 років. Для проведення дослідження було обрано такі методики:

Методика виявлення реальної референтної групи «референтометрія», методика вивчення статусу особистості в колективі (метод соціометрії), методика визначення згуртованості класу «Скільки голів, стільки думок», методика визначення суб'єктивного ставлення школяра до діяльності, самого себе та оточуючих (ССДСО- О. Афанасьєв), методика типового реагування на конфліктні ситуації К. Томаса.

Більшість досліджуваних спрямована на діяльність, ніж на себе й спілкування. В колективі зустрічаються всі типи відношення до оточуючих, починаючи від авторитарного до альтруїстичного. Згуртованість в колективі присутня, але також нажалі існують окремі групи, які мають спільні інтереси.

Говорячи про результати дослідження, можна сказати, що по результатам методики референтометрія виявлено, що в класі існують учні, думка яких дуже багато значить для певного учня, тобто референтна група.

Результати методики соціометрія і методики визначення згуртованості колективу, підтвердили, що в класі існують мікрогрупи і рівень групової згуртованості середній (а в відсотковому співвідношенні становить - 61%), а також за допомогою соціометрії було виявлено, що в класі також існує поділ на угруповування за статевою ознакою.

Висновки. Результати методики визначення суб'єктивного ставлення підлітка до діяльності, самого себе та оточуючих показали досить таки різноманітне ставлення учнів, але у переважній кількості переважає високий рівень адаптованості.

Вже за результати методики К.Томаса виявили, що серед підлітків зустрічаються досить часто різні стратегії поведінки. Однак найчастіше вони використовують стратегії компромісу (6,9 балів) та уникання (7,2 балів). Дослідження схильності підлітків до конфліктної поведінки показало, що учні в конфліктних ситуаціях використовують переважно стратегії уникнення, пристосування та співпрацю. Водночас, інші

стратегії також мають місце залежно від конкретної ситуації в яку потрапляє підліток.

Отже, гіпотезу дослідження підтверджено. А саме, що високий рівень міжособистісних відносин і згуртованості між учнями формується за умови створення сприятливого психологічного клімату в колективі, а також співпраці класного колективу.

Список використаних джерел

1. ВолковБ.С. Вікова педагогіка – М.:ЭКМОС, 2004
2. Кон І.С. Психологія підліткового віці – М.: Просвітництво, 1989
3. Столяренка Л.Д. Основи психології – М.: Проспекта, 1995
4. СеменюкЛ.М. Хрестоматія з вікової психології – М.: Міжнародна педагогічна академія, 1994